

Journal of Scientific Papers “Social development & Security”
home page: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/>

Tkach Mikola (2019) *Mozhlyvosti ta zahrozy dlya Ukrayiny v umovakh svitovykh hlobalizatsiynykh protsesiv* [Opportunities and threats for Ukraine in the context of world globalization processes]. *Social development & Security*. 9 (1), 69–81. DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.1.6>
Retrieved from <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/89/86>

МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Микола Ткач

*Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
пр-кт Повітрофлотський, 28, м. Київ-049, 03049, Україна,
e-mail: nyck1985@ukr.net
К.Т.Н.*

Article history:

Received: January, 2019

1st Revision: January, 2019

Accepted: February, 2019

DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.1.6>

Анотація: Після розпаду Радянського Союзу, а разом з ним

і краху ізоляційної політики, країни які входили до його складу, в тому числі і Україна, автоматично стали гравцями, чи скоріше “жертвами”, відкритого ринку. Промисловість України, яка була другою за потужністю в СРСР, виявилася не конкурентною і відсталою порівняно з країнами, які розвивалися по моделі “західного типу” – відкритість ринків, вільна конкуренція, рух світового капіталу без кордонів, впровадження прогресивних технологій та інновацій. Ще одним з ударів була глибока кооперація промисловості з

промисловістю інших союзних республік, яка не давала змоги отримати замкнутий цикл у випуску продукції з високою доданою вартістю, а бувші союзники в нових умовах ринкових відносин стали конкурентами. Це призвело до серйозного спаду економіки та до пошуків тієї моделі існування, яка би дала можливість розвитку.

В той же час Україна отримала доступ до ринку технологій, освіти, нових методів та способів управління, як в бізнесі так і в державній сфері. Поступово почала переорієнтовуватися на світовий ринок та впроваджувати міжнародні стандарти, що надало змогу зменшити залежність від старих (традиційних) ринків збуту, особливо Росії після початку війни у 2014 році. Україна прийняла та ратифікувала систему міжнародного права, яке є одним із інструментів світових глобалізаційних процесів. Чим більше Україна зближувалася з “заходом”, тим більше наростала напруга у відносинах з Росією, яка не сприймає “західну модель” розвитку та хоче розширити свій політичний, економічний, воєнний, територіальний потенціали за рахунок пострадянських країн та стати повноцінним світовим глобальним гравцем, а Україна є однією з ключових країн, яка допоможе це забезпечити.

Глобалізаційні процеси несуть в собі, як загрозу, так і можливості для країн, які опинилися в зоні їхнього впливу. Тому треба зрозуміти, які саме наслідки очікувати від глобалізації України, і яка саме концепція розвитку зможе забезпечити збереження Україною територіальної цілісності, статусу суверенної і національної держави та стале економічне зростання.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, економіка, потенціал,

транснаціональні компанії, модель розвитку.

Бібл. 14, табл. 1, рис. 5.

Ткач М. Я. Можливості та загрози для України в умовах світових глобалізаційних процесів. *Social development & Security*. 2019. Вип. 9 (1). С. 69–81.

DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.1.6>

URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/89/86>

1. Постановка проблеми

Світовий глобалізаційний процес в XX столітті набув неймовірного, за масштабом та географією, характеру. Весь світ був зв'язаний в одну мережу економічної, культурної та технічної взаємодії. Винятком можна рахувати тільки країни “соціального табору”, але після розпаду Радянського Союзу ці країни також попали в течію загальносвітового глобалізаційного тренду.

Основним інструментом глобалізаційних процесів є західна культура (США, ЄС), яка є більш привабливою, для різних етносів та верств населення, ніж традиційні аборигенні культури. Західна культура пропагує расову терпимість, соціальну рівність, верховенство права, політичний індивідуалізм та в деякій мірі гедонізм. Але в той же час виникають процеси на протипагу глобалізації ґрунтовані переважно на релігійному та національному підґрунті, що призводить все більше до виникнення збройних конфліктів та тероризму.

Глобалізація передбачає також поширення не тільки однієї універсальної культури, але і переміщення світового капіталу та масштабну трудову міграцію. Такі процеси можуть позитивно відображатися на країнах куди буде приходити капітал, але в той же час країни, які будуть обмежені в цьому, залишаться світовими аутсайдерами. Тому необхідно зрозуміти які переваги та загрози несуть для України глобалізаційні процеси і знайти своє місце в світовій наднаціональній мережі відносин.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Таке явище, як глобалізація вивчали і продовжують вивчати велика кількість вчених економістів, соціологів, істориків та видатних державних діячів. Серед закордонних дослідників можна виділити наступних – Р. Робертсон, У. Андерсон, Д. Бхагваті, З. Бжезінський, Дж. Стігліц, Дж. Норберк, Т. Левіт та інші. Що стосується вітчизняних вчених, то питаннями глобалізації займаються – О. Мозговий, О. Плотніков, А. Філіпенко, Д. Лук'яненко, А. Кузьменко, Р. Аверчук та інші.

3. Постановка завдання

Метою статті є виявлення переваг, можливостей та загроз для України, як учасника глобальних світових процесів, а також оцінити загрозу для суверенітету та незалежності України від політики Російської Федерації, яка протиставляє себе глобалізаційним трендам та намагається розширити свою сферу впливу, декларує реваншистську імперську політику.

4. Виклад основного матеріалу

Глобалізація, як явище, є не новим в історії людства. Її прояви можна побачити ще в древніх імперіях, таких як Персія, Єгипет, Рим, а також в історії колоніальних держав європейського континенту в XVI – XX століттях.

Могутні і технологічно розвиненіші держави намагалися поширити свій вплив на прилеглі території з метою захоплення існуючих на них ресурсів, отримання дешевої робочої сили (рабської сили), контролю додаткових ринків збуту, що зміцнювало їхню безпеку, могутність та надавало можливість бути конкурентними у всіх відношеннях з іншими могутніми державами. Основною метою такої політики було збагачення та зміцнення метрополії за рахунок колоній. У випадку коли інтереси “мега” держав перетиналися виникали війни, і чим технологічно розвиненіші ці держави були тим більші були втрати і жертви (перша та друга світові війни).

Після другої світової війни та з винайденням людством ядерної зброї стало зрозуміло, що потрібно змінювати концепцію міжнародних відносин, адже ще однієї війни світ може не пережити. Так з’явилися міжнародні організації та міжнародні договори (ООН, СОТ, ІСО, МВФ, МБРР та ін.), які повинні були забезпечити рівні права для всіх гравців світового ринку та міжнародних відносин, а в основу було закладено ідею відкритої ринкової економіки та расової рівності.

Першим вченим який увів в обіг поняття глобалізація був Британський соціолог Роланд Робертсон у 1985 році, він називав глобалізацію сукупністю об’єктивно фіксованих змін, що мають своєю метою об’єднання світу в одне ціле [1].

Ще глобалізацію можна охарактеризувати, як розширення, прискорення та поглиблення всіх світових зв’язків [2].

По суті глобалізація розповсюджується в трьох напрямках – в політичному, культурному та економічному. Кожен із напрямків несе з одного боку позитив для національних держав, але з іншого боку небезпеку. Адже глобалізація означає інтеграцію національних господарств в загальносвітову систему зовнішньої торгівлі, прямих іноземних інвестицій, що здійснюються транснаціональними корпораціями, потоків короткострокового капіталу, переміщення трудових ресурсів і населення взагалі, а також міжнародний обмін технологіями [3].

Україна більшу частину ХХ століття перебувала в складі Радянського Союзу, ідеологія якого відкидала існування вільного ринку і управління економікою базувалося на жорсткому державному плануванні та регулюванні. Причому країни “соціального табору” були штучно ізольовані від іншого світу і не приймали участі у конкурентній боротьбі на світовому ринку. В основному економіка була зорієнтована на мінімальне задоволення потреб населення та максимальному зміцненні державного апарату, військової могутності та міжнародного впливу.

Країни “Західного типу” (країни Північної Америки та Західної Європи, Японія та країни, які прийняли “західну модель” розвитку) пішли шляхом розвитку ринкової економіки та мінімізації або обмеженого впливу урядів на розвиток бізнесу. Такий шлях породив шалену конкуренцію між компаніями як в середині країн так і на міжнародній арені, що дало поштовх та стимул до розвитку. І як показує практика велика кількість компаній не витримали конкуренції та збанкрутіли або були поглинуті конкурентами (Motorola Mobility, Nokia, General Motors та ін.), але переможці настільки ставали сильними, що отримували доступ до нових ресурсів, до дешевої робочої сили та до привабливих ринків збуту. Так з’явилися транснаціональні компанії (ТНК) вплив та капіталізація найбільших з яких на сьогодні перевищує внутрішній валовий продукт (ВВП) багатьох країн, що розвиваються (рис. 1).

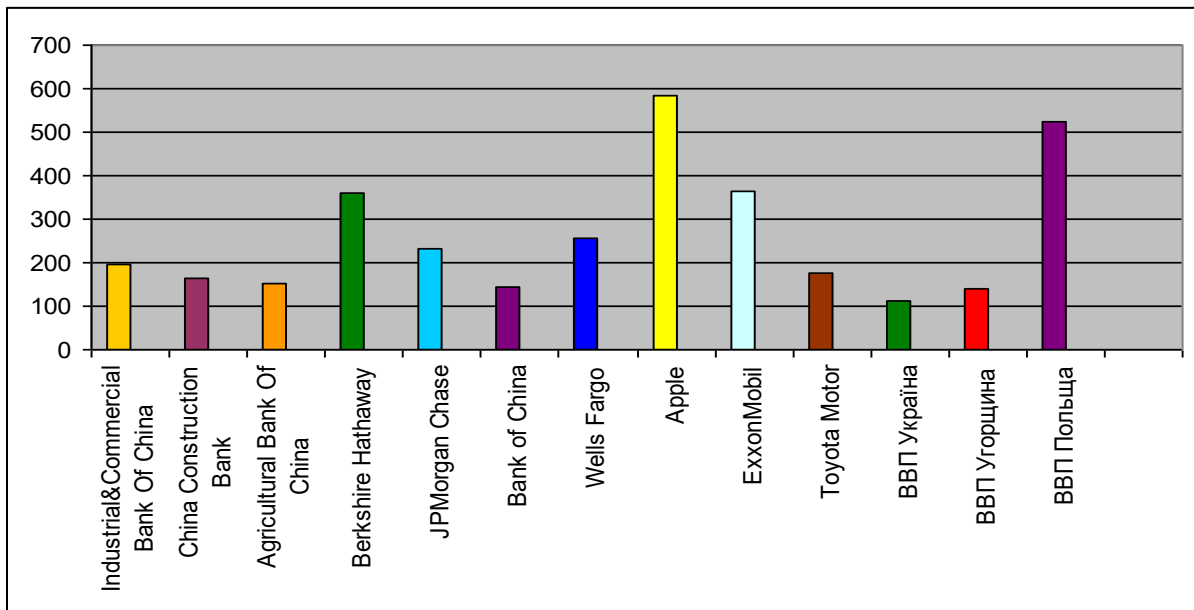

Рис. 1 Порівняння капіталізації першої десятки ТНК до ВВП деяких країн, що розвиваються (дані 2018 року) [4; 5].

Транснаціональні компанії контролюють та здійснюють діяльність у таких напрямках як: світова торгівля – 70 %; світове виробництво – 55 %; міжнародний обмін інноваційними технологіями – 75 %. Виручка найбільших ТНК може сягати сотні мільярдів доларів, а світовими лідерами в яких розташовані ТНК є США, Китай, Велика Британія, Німеччина, Франція, Південна Корея, Нідерланди [6].

Звісно, що такий розвиток не був би можливим без розвитку науки та технологій. Тільки передові технології надали їм можливість стати кращими на ринку. Такі величезні ТНК, як Toyota Motor, Volkswagen, Exxon Mobil, General Electric, Royal Dutch Shell, State Grid та інші, мають свої науково-дослідні відділи та інститути, які отримують сотні мільйонів доларів фінансування на рік. На сьогоднішній день ТНК керують світовим розподілом продукції та світовими фінансовими потоками і є могутнішими та впливовішими ніж переважна більшість держав, які розвиваються (до складу яких входить і Україна). Вже в другій половині ХХ сторіччя основним інструментом експансії державами світового рівня більш слабких держав стають ТНК та світові фінансові установи. ТНК чинять не тільки економічний вплив на країни в яких працюють, а і політичний та культурний, головною їхньою метою є зміцнення материнської компанії, яка знаходиться на території перших світових держав.

Економічна модель Радянського Союзу виявилася не ефективною, що призвело до технологічної відсталості держави та її не конкурентоспроможності у світі, а це в свою чергу і призвело в кінці-кінців до його розпаду. В 1991 р. Україна, як одна з республік, отримала незалежність і успадкувала значний індустріальний та аграрні комплекси. Але коли ринок був відкритий для закордонних товарів, вітчизняна продукція виявилася не спроможною конкурувати з ними навіть на внутрішньому ринку, не кажучи вже про зовнішній. Такий стан речей привів до майже повного знищення індустріальної бази. Єдиним з чим Україна могла позмагатися залишилася металургія, аграрна сировина та мінерали, тобто продукція без суттєвої доданої вартості та глибокої переробки. Це призвело до спаду економіки, інфляції та девальвації національної валюти, зменшенню золотовалютних запасів, що і стало поштовхом до співпраці з такими міжнародними організаціями, як МВФ, МБРР, ЄБРР та переходу національної економіки на міжнародні стандарти. Таким чином Україна була втягнута в глобалізаційні процеси, умови яких диктував ринок.

Якщо розглядати економіку країн, які є двигунами глобалізаційних процесів у світі (США, ЄС, Японія, Китай), то вона будувалася з розрахунку захисту державою своїх слабких галузей (дотації, дешеві кредити) до того часу поки вони не ставали конкурентоспроможними на відкритому ринку. Якщо порівняти з ними країни зі слабкою економікою та відсталими технологіями, які не мали можливості захистити свої слабкі галузі, то вони не витримували конкуренції у відкритих ринкових відносинах і ставали ще біднішими (країни соціального табору в 90-х роках) [7]. Що стосується України, то після розвалу Радянського Союзу, вона втратила 60% ВВП і не може вийти на показники 1990 року до цього часу (рис. 2).

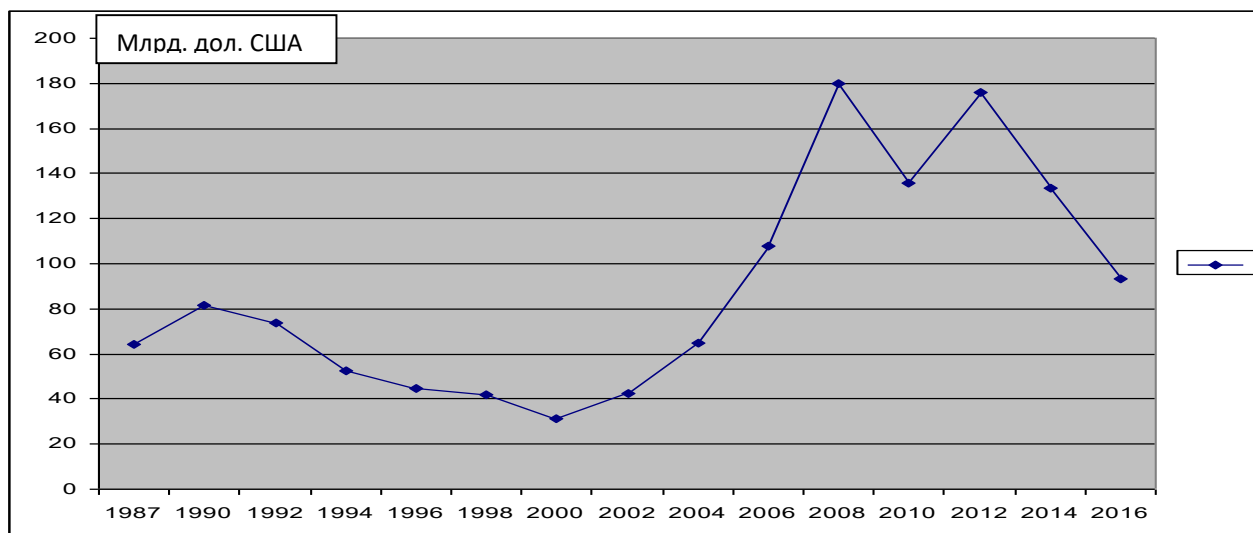

Рис. 2. ВВП УРСР та України 1987 – 2016 роки [8].

З початку здобуття незалежності Україна опинилася в затяжній економічній кризі, яка продовжувалася на протязі 10 років з 1990 по 2000 рр. Різке падіння економіки України, на початку 90-х років, підштовхнуло керівництво держави до співпраці з міжнародним валютним фондом для стабілізації платіжного балансу, зменшення бюджетного дефіциту, підтримки національної валюти, стабілізації економіки та поповнення золотовалютного запасу (рис. 3) [9].

Починаючи з 2000 по 2008 рр. економіка почала зростати і в найпрогресивніші роки показувала високі темпи розвитку – 7 % в рік, що відповідає темпам розвитку економіки сьогодношньої КНР. Така ситуація стала можливою завдяки вдалій роботі тодішнього уряду, який почав переходити на відкритість та прозорість економіки, а також мінімізувати втручання на рівні мікроекономіки, що дало поштовх розвитку приватного та середнього бізнесу.

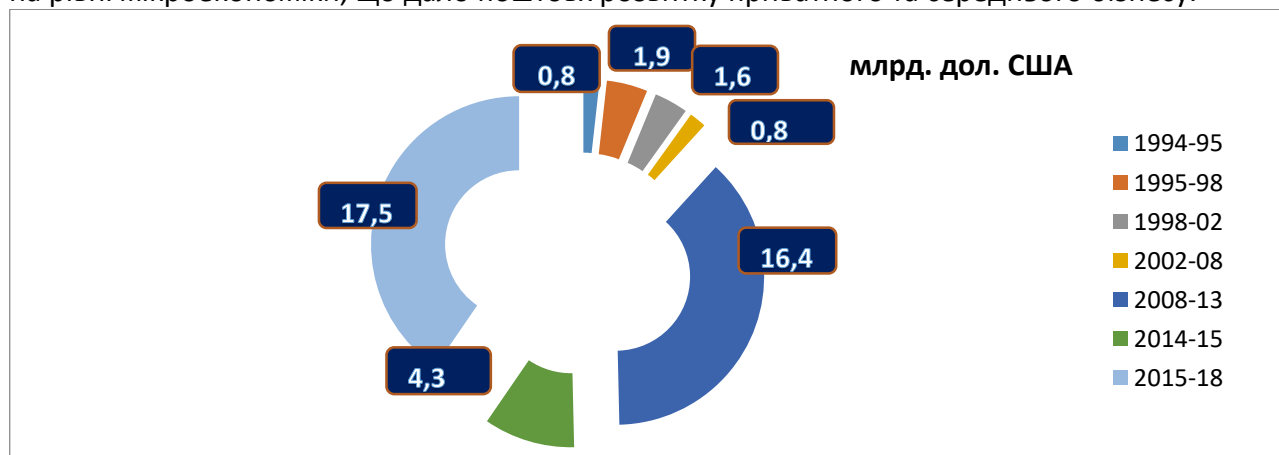

Рис. 3. Історія співробітництва Україна – МВФ [9].

Після декларування країною демократичного вектору розвитку (країн західного типу) в Україну почали приходити прямі іноземні інвестиції, які дозволили реалізовувати масштабні бізнес проекти та розвивати економіку, а разом з інвестиціями в країну приходять і нові технології та знання щодо організації, розвитку та управління бізнесом (рис 4.). В основному інвестиції були спрямовані в банківський сектор та ринок нерухомості, що пожвавило всі сектори економіки.

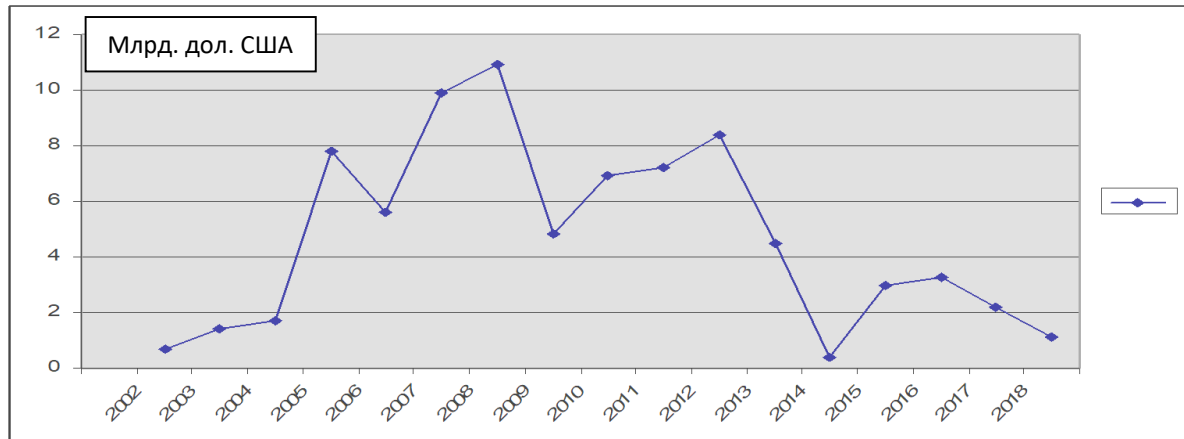

Рис. 4. Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2002 по 2018 роки [10]

Найголовніше для закордонного інвестора це політична стабільність в країні, прозорість фіскальної політики, дотримання вимог законів, не корумповане, справедливе судочинство та забезпечення державою суверенних гарантій. Такий стан речей дозволяє робити певні прогнози щодо вигідності інвестування в проекти та мінімізувати ризики, в тому числі, на довгострокову перспективу. Відповідно до опитування зацікавлених в Україні інвесторів, який провела компанія Dragon Capital, першочерговою перешкодою для інвестування є не конфлікт з Росією, а широкомасштабна корупція та недовіра до судової гілки влади, а також не стабільний валютний курс та фінансова система [11].

На сьогоднішній день в Україні функціонує 35 транснаціональних компаній, які інвестують в економіку країни, створюють робочі місця, діляться прогресивними технологіями та методами організації управління (табл. 1).

Таблиця 1. Найбільші ТНК України [6]

№ з/п	Назва	Сфера діяльності	Країна	Обсяг інвестицій у 2017 році (млн. грн)
1	McDonalds	Харчова промисловість	США	225
2	Nestle	Харчова промисловість	Швейцарія	198,2
3	British American Tobacco	Тютюнова промисловість	Велика Британія	185,6
4	British Petroleum	Нафтогазова промисловість	Велика Британія	164,5
5	Procter & Gamble	Хімічна промисловість	США	156,8
6	Shell	Нафтогазова промисловість	Нідерланди	147,9

У 2013 р. в Україні було знайдено поклади сланцевого газу, запаси родовищ обчислюються більше ніж в 15 трильйонів кубічних метрів (економіка України споживає біля 30 млрд кубічних метрів газу). Найбільші поклади знаходяться на Юзівському родовищі (біля 12 трлн. куб. м), що у Донецькій області, яким зацікавилася ТНК Shell і навіть в тому ж році

почала буріння, але бойові дії змусили компанію зупинити роботи. Друге найбільше родовище сланцевого газу було знайдене у Львівській та Івано-Франківській області, приблизні запаси 3,3 трлн. куб. метрів газу, ним зацікавилася ТНК Chevron, яка планувала інвестувати в Україну 10 млрд доларів, але в 2014 р. вирішила вийти з України у зв'язку з нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні.

Ще одним перспективним проектом була розробка газових родовищ на чорноморському глибоководному шельфі. Цим проектом зацікавилися такі компанії, як Exxon Mobil, OMV, Shell, та "Надра України", але анексія Росією Криму зупинила цю співпрацю.

Звісно розвиток нафтогазової галузі в Україні не вигідний для Російської Федерації (РФ), адже Україна була одним з найбільших споживачів російського газу, а з приходом в Україну могутніх ТНК, а з ними технологій, які давали би можливість розробки раніше недоступних родовищ газу та нафти надає можливість не тільки задовольнити внутрішній ринок, але і займатися експортом газу в Європу по вже існуючій газогінній мережі. При такій ситуації російський газ стає не конкурентоздатним українському і цьому є наступні причини:

- дороговизна видобутку у вічній мерзлоті;
- логістичні витрати на доставку газу в країни Європи;
- відсталість технологій порівняно з провідними ТНК.

Збройний конфлікт на території України, спровокований РФ та анексія Криму, в тому числі, пов'язаний зі страхом втратити не тільки українського газового ринку, але і частку газового ринку Європи, що в свою чергу призведе до втрати впливу на політичну та економічну сфери як в Україні, так і в Європі.

В результаті світових глобалізаційних процесів в Україні почала переважати "західна модель" розвитку, модель вільного ринку та жорсткої конкуренції, що негативно сприймає РФ, політика якої базується на силовому утриманні ринків і штучному пригніченні економік держав сателітів.

Україна як частка СРСР, який був без перебільшення величезною глобальною державою і декларував свої плани по світовому пануванні, станом на 1970 р. формувала 19% національного доходу СРСР, а в 1990 р. 17%. До національного бюджету СРСР виділялося з УСРСР 75% національного доходу у 1970 р. та 62% у 1990 році [12]. Більша частина національного доходу УСРСР віддавалася на потреби СРСР, кошти надходили до союзного бюджету з центром у Москві. Звісно промисловість України була розвинена у тісній кооперації з іншими республіками СРСР де відбувався постійний обмін продуктами тяжкої, легкої та сільськогосподарської промисловості. З розпадом СРСР втратилася значна частина ринків збуту, світовий ринок в основному не потребував української національної продукції, тому традиційним партнером залишалася РФ та інші бувші республіки СРСР. Це давало змогу Москві контролювати політичне і економічне становище в Україні, знищувати конкурентоздатні підприємства різних галузей економіки, які могли посилити незалежність національної економіки та вести економічні відносини на вигідних позиціях для себе. Але РФ вже не мала того впливу на Україну, як за часи Радянського Союзу. Це дало змогу для проникнення в Україну бізнесу з закордонним капіталом, який приносив не тільки нові технології та методи управління ринком, але і "західну культуру", яка була привабливішою і прогресивнішою, ніж російська. Україна поступово почала інтегруватися в світову торгівельну систему та все більше віддалятися від РФ. Прискорив цей процес розвиток технології Інтернет, що надало змогу бути в режимі "онлайн" з усім іншим світом та перебувати в загальносвітовому інформаційному просторі. Інтернет зіграв одну з ключових ролей інтеграції в глобалізаційні процеси не тільки України, а і всього світу.

Влада РФ намагалася утримати вплив на Україну, як політичним так і економічним тиском, а в подальшому і силою. Першими кроками були економічний тиск шляхом газового шантажу (2005–2006, 2008–2009, 2014 роки), потім блокада українських товарів (2013, 2014,

2018 роки) і нарешті конфлікт перейшов в гарячу фазу – фазу війни.

Таким чином на території України відбувся конфлікт двох моделей розвитку, а саме:

“західна” модель, що характеризується вільним ринком з жорсткою конкуренцією, трансфером технологій та достатньо прозорими правилами гри;

“кримінально-олігархічна” російська модель, яка базується на силі, пригніченні розвитку країн сателітів, зміцненні центральної влади та військової могутності, ігноруванні законів, свобод та прав людини.

І одна, і інша модель несуть загрози розвитку України, адже насамперед обидві працюють в інтересах метрополій. Але “західна” модель розвитку (або глобалізаційна модель) має переваги, якщо звісно ними скористатися вірно.

“Кримінально-олігархічна” модель або російська модель розвитку працює на збагачення еліт і зубожіння основної маси населення. Причому економіка такої моделі, як правило побудована на сировинній базі і сильно залежить від волатильності цін на світовому ринку. Основним продуктом експорту РФ, який приносить 50% валютної виручки є нафта та природний газ. В той же час 70% населених пунктів Росії є не газифікованими.

У період росту світових цін на нафту, економіка РФ виросла в три рази, в країну приходили величезні інвестиції, її навіть було включено в клуб держав великої вісімки. Керівництво держави, окрилене такими результатами вирішило, що вони стали провідною глобальною державою світу і можуть протиставити себе загальносвітовим глобалізаційним процесам та повернути вплив, який мав Радянський Союз. Але інструментом світового впливу в РФ так і залишалася тільки сила. Ні економічних, ні політичних засобів їм не вистачало. Коли світова спільнота об'єдналася для вводу санкцій та обвалу цін на нафту, економіка Росії знову почала падати (рис. 5).

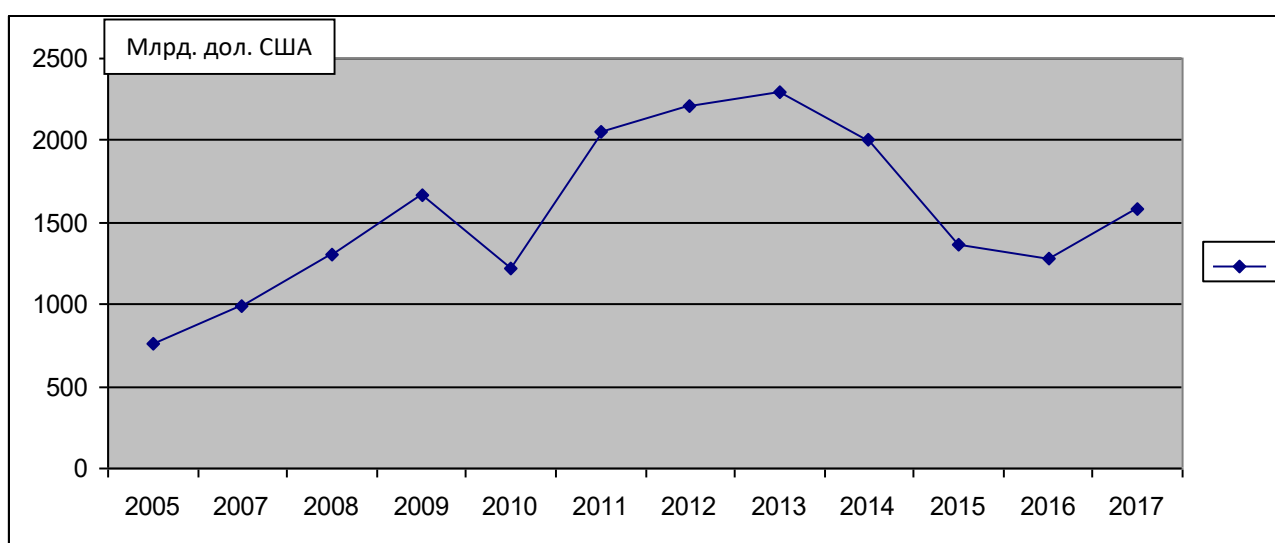

Рис. 5. ВВП Російської Федерації 2005 – 2017 роки [13].

Незалежна Україна розвивалася 25 років по схожій моделі, що РФ з періодами народного протесту, але повністю цю систему так і не знищено до теперішнього часу.

Які ж загрози несе інтеграція України з Росією:

прихід до влади лояльної до РФ політичної еліти та зміцнення кримінально-олігархічної системи правління державою;

знищення національної самосвідомості, політичне переслідування за проукраїнські погляди;

пригнічення розвитку української культури, мови та розмивання етнічних ознак;

ігнорування правлячою елітою норм законів та прав і свобод людини;

знищення свободи слова;

зміна воєнної еліти України на лояльну до Російської Федерації та розташування російських військових баз на території України;

організоване переселення громадян з російської території на територію України, а українців на території РФ для пришвидшення асиміляції (з 2014 р. така політика проводиться в Криму);

поглинання промислової бази та ресурсів, знищення оборонно-промислового комплексу, контроль над розробкою родовищ з природними ресурсами;

не справедливий розподіл національних доходів, більша частина національного доходу буде направлятися в центральний бюджет до Москви (як це було в Радянському Союзі);

громадянська війна і поділ України на дві частини (по сценарію Північної та Південної Кореї), оскільки частина українського суспільства ще тяжіє до союзу з РФ, а частина цього не сприймає зовсім, що проявляються, в тому числі, і по територіальному признаку.

На думку авторів переваг інтеграції з РФ не має, тому що кінцевою метою є втрата державності Україною та вхід її в склад РФ на правах суб'єкта федерації (схожі процеси спостерігаються у відносинах РФ та Білорусії).

Які ж недоліки світових глобалізаційних процесів для України:

співпраця з МВФ, з одного боку надає можливість підтримати економіку у тяжкі часи, але з іншого ставить країну в залежність і змушує йти на вимоги фінансової установи, а це підвищення тарифів, відкриття ринку землі, приватизація державної власності, що в умовах не досконалого законодавства і корумпованої системи веде до збагачення суб'єктів ринку та зубожіння громадян;

не контрольована трудова міграція. Країни з розвинутою економікою є завжди привабливіші, що спонукає до відтоку кращої розумової та трудової сили (вже проявляється в Україні);

економіка буде інтегрована в загальну світову систему і реагуватиме на світові тенденції, тобто якщо економічна криза буде розвиватися в США чи Китаї, це також негативно вплине на економіку України, така ситуація вже була в 2008 р. коли світова економічна криза почалася з США і призвела до падіння економіки України на 15%;

зменшується роль уряду країни, оскільки глобалізаційні процеси зміцнюють ТНК і вони стають незалежними від національних урядів, а також отримують економічний та політичний впливи, особливо в країнах зі слабкою економікою та корумпованою системою;

можливий негативний вплив ТНК на національні підприємства та бізнес з метою їх пригнічення та знищення конкуренції, такий сценарій можливий за умови ігнорування цього факту урядом країни та відмовою його захищати національні інтереси;

м'яка ліквідація всіх бар'єрів які заважають просуватися ринку – національних, культурних, релігійних, політичних, що може послабити суверенітет держави та зменшити у громадян значення національної приналежності;

не можливість впливу на ТНК, які переносять свій капітал в любую точку світу з метою збільшення прибутків, залишаючи при цьому безробітними тисячі людей (така ситуація виникла з величезним індустріальним містом Детройтом в США [14]);

збільшення кількості офшорних зон в світі, що надає можливість бізнесу зменшувати фіскальний тиск держав в яких він функціонує та отримувати надприбутки (на сьогодні в світі існує більше 70-и офшорів, які обслуговують інтереси та надають фінансові послуги корумпованим політикам, бізнесу, ТНК, кінозіркам, спортсменам допомагають їм обходити фіскальне законодавство їхніх держав).

Але існують і позитивні сторони глобалізації:

посилення конкуренції, що спонукає до розвитку – країни які зуміють пристосуватися і

використовувати свої традиційно сильні позиції зможуть стати економічно сильнішими (нажаль, ті які не впораються з конкуренцією стануть ще біднішими);

разом з розповсюдженням глобалізаційних процесів відбувається і трансфер технологій, що надає можливість розвитку, а в подальшому і завоювання своєї частки на світовому ринку країнами, що розвиваються (при умові розумної та виваженої політики урядів та національної еліти – Південна Корея, Сінгапур);

інтеграція в світову фінансову систему дає можливість доступу до дешевого кредитування через світові фінансові установи (Польща у 2000-х роках отримала 250 млрд. доларів кредиту);

свобода вибору, гарантування прав людини, обов'язковість виконання законів для всіх верств суспільства;

прискорення науково-технічного прогресу та доступ до найсвіжіших інновацій;

для України можливість інтеграції до Європейського Союзу (економічного та політичного об'єднання), а також до колективної системи оборони НАТО, що гарантує Україні збереження статусу національної держави та територіальної цілісності;

збільшення кооперації в культурній, науковій та освітній сферах, що позитивно відображатиметься на соціальній діяльності.

5. Висновки і перспективи подальших досліджень

Отже Україна знаходиться на перетині двох, зовсім протилежних, моделей (концепцій) існування і необхідно вибрати один шлях, який забезпечить їй розвиток та дозволить рухатися вперед, як цілісна національна держава. На жаль, модель розвитку, яку сповідує РФ відкидає такий сценарій, головною метою якої є поглинання України політично, культурно, економічно та територіально. Західна ж модель дає шанс на існування, але вона не гарантує успішного розвитку, все буде залежати від колективного розуму нації та національних еліт. Якщо економічна політика буде вдалою, то Україна може розвиватися з неймовірною швидкістю і, навпаки, якщо не вдалою, то може перетворитися на жебрацьку країну і світового аутсайдера (приклад Філіппіни). Але головне в тому, що глобалізація дає Україні шанс вирватися з кризи та з під принизливого трьохсотрічного статусу російської колонії. Саме завдяки глобалізаційним процесам Україна має таку широку підтримку на міжнародній арені і їй вдається вистояти перед тиском Росії, і не тільки вистояти, а й розвиватися. Така ситуація не дає нам навіть права вибору, шлях залишається один – інтегрування в глобалізаційний простір та в колективні системи безпеки.

Author details (in Russian)

Возможности и угрозы для Украины в условиях мировых глобализационных процессов

Николай Ткач

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского,
проспект Воздухофлотский, 28, г. Киев-049, 03049, Украина,
e-mail: nysck1985@ukr.net,
к.т.н.

Аннотация: После распада Советского Союза, а вместе с ним и краха изоляционной политики, страны которые входили в его состав, в том числе и Украины, автоматически стали игроками, или скорее "жертвами", открытого рынка. Промышленность Украины, которая была второй по мощности в СССР, оказалась не конкурентной и отсталой по

сравнению со странами, которые развивались по модели "западного типа" - открытость рынков, свободная конкуренция, движение мирового капитала без границ, внедрение прогрессивных технологий и инноваций. Еще одним из ударов была глубокая кооперация промышленности с промышленностью других союзных республик, которая не позволяла получить замкнутый цикл в выпуске продукции с высокой добавленной стоимостью, а бывшие союзники в новых условиях рыночных отношений стали конкурентами. Это привело к серьезному спаду экономики и к поискам той модели существования, которая-бы дала возможность развития.

В то же время Украина получила доступ к рынку технологий, образования, новых методов и способов управления, как в бизнесе, так и в государственной сфере. Постепенно начала ориентироваться на мировой рынок и внедрять международные стандарты, дало возможность уменьшить зависимость от старых (традиционных) рынков сбыта, особенно России после начала войны в 2014 году. Украина приняла и ратифицировала систему международного права, которая является одним из инструментов мировых глобализационных процессов. Чем больше Украина сближалась с "западом", тем более нарастала напряженность в отношениях с Россией которая не воспринимает "западную модель" развития и хочет расширить свой политический, экономический, военный и территориальный потенциалы за счет постсоветских стран и стать полноценным мировым глобальным игроком, а Украина является одной из ключевых стран которая поможет это обеспечить.

Глобализационные процессы несут в себе как угрозу, так и возможности для стран, оказавшихся в зоне их влияния. Поэтому надо понять, какие именно последствия ожидать от глобализации Украине, и какая именно концепция развития сможет обеспечить сохранность территориальной целостности Украины, статуса суверенного и национального государства, а также устойчивый экономический рост.

Ключевые слова: глобализация, глобализационные процессы, экономика, потенциал, транснациональные компании, модель развития.

Библ. 14, табл. 1, рис. 5.

Author details (in English)

OPPORTUNITIES AND THREATS FOR UKRAINE IN THE CONTEXT OF WORLD GLOBALIZATION PROCESSES

Mykola Tkach

National University Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky,
28, Povitroflotsky, av., Kyiv-049, 03049, Ukraine,
e-mail: nyck1985@ukr.net
Candidate of Technical Sciences (Ph.D.)

Abstract: After the collapse of the Soviet Union, and with it the collapse of the isolation policy, the countries that were part of it, including Ukraine, automatically became players, or rather "victims" of the open market. Ukraine's industry, which was second in terms of capacity in the USSR, was not competitive and backward compared to countries that developed on a "western type" model: open markets, free competition, the movement of world capital without borders, the introduction of advanced technologies and innovations. Another blow was the deep cooperation of industry with the industry of other union republics, which did not allow to get a closed cycle in production with of high added value, and the former allies in the new conditions of market relations

became rivals. This led to a serious recession in the economy and the search for a model of existence that would allow it to evolve.

At the same time, Ukraine has access to the technology market, education, new ways and methods, both in business and in the public sphere. Gradually began to reorient the world market and implement international standards, which made it possible to reduce the dependence on the old (traditional) markets, especially Russia after the war began in 2014. Ukraine has adopted and ratified the system of international law, which is one of the tools of world globalization processes. The more Ukraine became closer to the western countries, the greater appeared the tension in relations with Russia, which does not perceive the "Western model" of development and wants to expand its political, economic, military, territorial potential at the expense of post-Soviet countries and become a full-fledged global player in the world, and Ukraine is one of the key countries that will help achieve the goal.

Globalization processes have both a threat and opportunities for countries that are in the zone of globalization influence. We must understand what consequences Ukraine can expect from globalization, and which development concept will be able to ensure Ukraine's territorial integrity, the status of a sovereign and national state, and sustainable economic growth.

Keywords: globalization, globalization processes, economy, potential, transnational companies, development model.

References: 14, tables 1, figures 5.

Використана література

1. Robbins T., Shepherd W., McBride J. (Eds.). The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization. Cults, Culture, and the Law. Chicago, 1985.
2. Kheld D. Global transformations: politics, economics and culture. Moscow: Praxis (in Russian), 2004.
3. Бхагвати Д. В защиту глобализации [пер. с англ.; под ред. В.Л. Иноземцева] Москва: Ладомир, 2005.
4. Global 2000 : The world's largest public companies. URL: <https://www.forbes.com/global2000/#442cc47c335d>.
5. Take-Profit. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/poland/>.
6. Кузьменко А. В. Особливості розвитку транснаціональних корпорацій в Україні. URL: https://ukrlogos.in.ua/documents/18_04_2018_135.pdf.
7. Forbes. Рейтинг зростання пострадянських економік. URL: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1388984-rejting-zrostannya-postradyanskih-ekonomik>.
8. World Bank. GDP. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.
9. Марина А.С. Міжнародний валютний фонд і Україна: історія співробітництва та сучасний стан відносин. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12102/1/МІЖНАРОДНИЙ%20ВАЛЮТНИЙ%20ФОНД%20І%20УКРАЇНА.pdf>
10. Мінфін. іноземні інвестиції в Україні з 2002 по 2018 роки. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.
11. Аверчук Р. Прямые иностранные инвестиции в Украине: война и мир. URL: <https://www.2000.ua/v-nomere/forum/ukraina/prjamyje-inostrannye-investicii-v-ukraine-vojna-i-mirprjamyje-inostrannye-investicii-v-ukraine-vojna-i-mira.htm>.
12. Чугунов І.Я. Бюджет української РСР у складі бюджетної системи СРСР URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npndfi_2005_4_2.pdf.
13. World Bank [Світовий банк]. GDP. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=RU>.

14. Richard Wolff. Detroit's decline is a distinctively capitalist failure. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/23/detroit-decline-distinctively-capitalist-failure>.

References

1. Robbins T., Shepherd W., McBride J. (Eds.). The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization. Cults, Culture, and the Law. Chicago, 1985.
2. Kheld D. Global transformations: politics, economics and culture. Moscow: Praxis (in Russian), 2004.
3. Bkhahvaty D. V zashchytu hlobalyzatsyy [per. s anhl.; pod red. V.L. Ynozemtseva] Moskva: Ladomyr, 2005.
4. Global 2000 : The world's largest public companies. URL: <https://www.forbes.com/global2000/#442cc47c335d>.
5. Take-Profit. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/poland/>.
6. Kuz'menko A. V. Osoblyvosti rozvytku transnatsional'nykh korporatsiy v Ukraini. URL: https://ukrlogos.in.ua/documents/18_04_2018_135.pdf.
7. Forbes. Reytynh zrostannya postradyans'kykh ekonomik. URL: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1388984-rejting-zrostannya-postradyanskikh-ekonomik>.
8. World Bank. GDP. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>.
9. Maryna A.S. Mizhnarodnyy valyutnyy fond i Ukrainy: istoriya spivrobitnytstva ta suchasnyy stan vidnosyn. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12102/1/MIZHNARODNYY%20VALYUTNYY%20FOND%20I%20UKRAYINA.pdf>
10. Minfin. inozemni investytsiyi v Ukraini z 2002 po 2018 roky. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.
11. Averchuk R. Pryamy ynostrannyy yinvestytsyy v Ukrainy: vojna y myr. URL: <https://www.2000.ua/v-nomere/forum/ukraina/prjamy-inostrannyy-investicii-v-ukraine-vojna-i-mirprjamy-inostrannyy-investicii-v-ukraine-vojna-i-mira.htm>.
12. Chuhunov I.YA. Byudzhety ukraïns'koy RSR u skladi byudzhetnoy systemy SRSR URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npndfi_2005_4_2.pdf.
13. World Bank [Svitovyy bank]. GDP. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=RU>.
14. Richard Wolff. Detroit's decline is a distinctively capitalist failure. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/23/detroit-decline-distinctively-capitalist-failure>.